

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Julius Tyciak, Östliches Christentum. Heft 3 της σειράς Die religiöse Entscheidung, Hefte Katholischer Selbstbesinnung. Warendorf, Westf. 1934 σ. 63. 8^ο.

Ὁ γνώστης τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας J. Tyciak ἐξέδωκε τὴν ἀνωτέρω «Περὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ» πραγματείαν του, ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσαν ἡμᾶς, ἐφ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, καὶ μάλιστα προέρχεται ἀπὸ Καθολικόν, μεθ' ἱκανῆς ἀπροκαταληψίας καὶ ἀντικειμενικότητος προσπαθοῦντα νὰ παράσῃ ποιάν τινα τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ εἰκόνα. Βεβαίως πλήρη τοιαύτην δὲν κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ, πολλὰς δὲ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἑκαστον διατηροῦμεν ἐπιφυλάξεις. Ἀλλ' ὁ σ., ὡς ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἀρχῇ του προλόγῳ του δηλοῖ, ἀποσκοπεῖ ἀπλῶς νὰ ἐκθέσῃ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐφ' ᾧ τὸ θέμα του πραγματεύεται μᾶλλον φιλοσοφικῶς καὶ ψυχολογικῶς ἢ θεολογικῶς, ἔχων προδήλως ὑπ' ὄψει τὴν Ρωσικὴν Ὀρθοδοξίαν.

Τὴν μελέτην του διαιρεῖ εἰς τὰ ἐξῆς τρία κεφάλαια: α) Τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ἀνατολικῆς εὐσεβείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναχωρεῖ κυρίως ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. β) Ὁ ἀνατολικὸς κόσμος ὡς πραγματικότης ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ἐνθα προσπαθεῖ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὀρθοδόξου καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ρώσσου καὶ συλλάβῃ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὁμιλῶν ἅμα καὶ περὶ σλαβικοῦ μυστικισμοῦ καὶ ρωσικῆς φιλοσοφίας, ἔχων ὑπ' ὄψει ἰδίᾳ τὸν Δοστογιέφσκην. γ) Συνάντησις Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐν τῇ μιᾷ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ διὰ βραχέων συνηγορεῖ ἐν θερμῶς ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν χαρακτηρίζει ὡς Ἐκκλησίαν τῶν διωγμῶν καὶ τῶν μαρτύρων, τοῦ μυστηρίου καὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς μετέκντρον τὴν Ἀνάστασιν λατρείας, τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τοῦ μυστικισμοῦ, τῆς καθολικῆς ἀγάπης καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ ζωηρῶν χωμάτων περιγράφει τὸν ἐλληνικὸν ναόν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ διακόσμησιν αὐτοῦ, τὰς ἁγίας εἰκόνας, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν καὶ τὴν συμβολικὴν τῶν ἐν αὐτῇ τελουμένην σημασίαν, παρατηρῶν μεταξὺ ἄλλων: «Ἡ λειτουργία εἶνε τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, τὸ σχολεῖον τῆς θρησκείας· ἐν αὐτῇ ὁ πιστὸς εὕρισκε ὅλον τὸ περιεχόμενον τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς... Διὰ τὸν ὀρθόδοξον ἡ λειτουργία εἶνε ἡ βαθυτάτη ἐκφρασις τῆς ζωῆς του, εἶνε μορφή τῆς ζωῆς» (σ. 51). Περαιτέρω ἀναλύει τὴν εὐσεβείαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ ὀρθοδόξου, ἐξαίρων τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πραότητα αὐτοῦ, τὴν ἐσωτερικότητα καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς του, τὴν τάσιν πρὸς αὐτοαπολύτρωσιν καὶ θυθισμὸν εἰς τὰ δάθη τῆς θείας εὐσπλαγνχίας, πρὸς ἔκστασιν καὶ τοῦτ' αὐτὸ θέωσιν.

Γενικῶς εἰπεῖν, ὁ συγγραφεὺς πρὸς εὐρύτερον ἀπευθυνόμενος κοινὸν ἐπιζητεῖ κυρίως ν' ἀποκαλύψῃ τὸν θρησκευτικὸν πλοῦτον τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ ἐγείρῃ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτήν. Ἀναγνωρίζων ἀνεπιφυλάκτως ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἴσταται ἐγγύτερον πρὸς τὸν ἀρχέγονον Χριστιανισμόν ἢ ἑνός, καὶ ἢ ἑτέρου συνειδὼς ὅτι ἡ πρὸς ἐσωτερικὴν διὰ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς λειτουργίας ἰδίᾳ ἀναγέννησιν πείνουσα Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶνε ἀνάγκη νὰ στραφῇ ὀπίσω πρὸς τὰς πηγάς, ὑποδεικνύει ὅτι μία εἶνε ἡ πρὸς ταύτας ἔγουςα δὴς: ἡ διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἣν δέον νὰ στραφῇ αὕτη, οὐχὶ ὡς δότειρα, ἀλλ' ὡς καὶ πάλιν δεχομένη καὶ λαμβάνουσα» (σ. 7, 59). Ὑπομνησκὼν δ' ἐν τέλει τὴν καθ' ἑκάστην πρὸς τὸν Θεὸν ἀναπεμπομένην δέησιν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, συνηγορεῖ θερμῶς ὑπὲρ ταύτης, προβαίνων ἅμα εἰς τὰς ἐπομένους διαπιστώσεις: «Οὐχὶ μόνον ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία θέλει δώσει εἰς τὴν Ἀνατολικήν, ὅχι! καὶ ἡ Ἀνατολικὴ ἔχει ἐπίσης μίαν ἀποστολὴν μεταξὺ ἡμῶν. Καὶ μόνη ἡ μυστικιστικὴ διάθεσις καὶ συγκίνησις τοῦ ἀνατολίτου δύναται ν' ἀπελευθερώσῃ ἡμᾶς ἐσωτερικῶς ἀπὸ τὸν ὑπερθηκισμόν καὶ τὸν ὀρθολογισμόν ἡμῶν. Ὁ κόσμος τῆς δόξης, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀγάπης θὰ ὑποδοθηθῇ ἡμᾶς νὰ καταβάλωμεν τὸν νεώτερον Νατουραλισμόν καὶ Ἀτομισμόν. Πόσον τῇ ἀληθείᾳ ἡ πνευματικὴ τῆς Ἀνατολῆς ἰδέα δύναται νὰ γονιμοποιήσῃ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας σημερινὸν ἀγῶνά μας! Ἐλλείπει ἐξ ἡμῶν τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ δυνάμενον νὰ θερμάνῃ καὶ ὁδηγήσῃ τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὸν ἐπέκεινα θεοῦ κόσμον. Ἐπιχειροῦμεν σήμερον νὰ μορφώσωμεν πάλιν ἐκ τῶν μυστηρίων μίαν νέαν ζωὴν. Ἡ Ἀνατολὴ διετήρησεν ἀείποτε τὴν ζωὴν ταύτην καὶ δύναται νὰ δείξῃ ἡμῖν τί εἶνε λειτουργικὴ ζωὴ καὶ πῶς ἀπὸ τῆς λειτουργίας ὠριμάζει πᾶσα χριστιανικὴ ζωὴ. Ἡ ἀγία στάσις, ἡ ἡρεμία, ἡ εἰρήνη, ἡ πρᾶξις, μεταμορφώσα καὶ συγχωρῶσα ἀγάπην τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ μετριάσῃ καὶ ἀποκαθάρσῃ τὸν ἀκτιβισμόν τοῦ ἀνθρώπου τῆς Δύσεως. Naί! ἡ συνάντησις μετὰ τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς θὰ διαφυλάξῃ ἴσως τὴν Δύσιν ἀπὸ μιᾶς τελευταίας μεγάλης κρίσεως, ἥτις ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ περισσότερον ἐπάπειλετὶ τὴν Εὐρώπην... Ἡ ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἱσταμένη Ἀνατολὴ θὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς τὰς αἰωνίους πηγὰς ἡμῶν, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπαναφέρῃ ἡμᾶς εἰς ἐαυτούς... Τὸ καθήκον ἡμῶν εἶνε νὰ μετανοήσωμεν! Ὁ, τι χρειαζόμεθα, εἶνε ἡ μετάνοια, τὸ ἄλλως σκέπτεσθαι. Ἄλλως σκέπτεσθαι περὶ τῆς Ἀνατολῆς! Οὐχὶ ἐν τῇ ὑπερφηφάνῳ γνώμῃ, ὅτι μόνον ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ δίδωμεν! Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος νὰ λάβωμεν καὶ πάλιν. Ἄλλως σκέπτεσθαι περὶ ἡμῶν αὐτῶν—τ. ἔ. νὰ ἐπανευρεθῶμεν ὀπίσω εἰς τὰς ἱερὰς πηγὰς, ἐλευθερούμενοι παντὸς χρονικοῦ ἐπιστροφώματος τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς» (σ. 56—59).

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω διαπιστώσεων καὶ ὁμολογιῶν τοῦ ἀδελφοῦ Καθολικοῦ περιττεῖται, νομίζομεν, πᾶν σχόλιον ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν Ὁρθόδοξων. Θὰ ἔδει μόνον ἡμεῖς νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα τὴν δέησιν

τῆς ἀγιωτάτης Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας «ὅπερ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως» ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, τῷ εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν καθοδηγοῦντι τὴν μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, «ἵνα πάντες ἐν ὧσι» ! (Ἰωάν. 17,21).

Ἐν Βόννῃ Μάιος, 1935

I. N. KARMIPE

Septuaginta, id est Vetus Testamentum Graecè Juxta LXX Interpretes, edidit Alfred Rahlfs. Stuttgart 1935, τόμοι 2 σ 2177 εἰς 80 μέγα, RM. 12.

Πρὸ τινῶν μόλις ἡμερῶν ἐκυκλοφόρησεν ἡ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἑλληνικὴ μετάφρασις τῶν Ο', ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν Στουτγγάρτῃ ἐδρευούσης προνομοῦχου Βυττεμβεργείου Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ἥς εἶνε γνωστὰί αἱ προηγουμέναι πολῦτιμοι ἐκδόσεις τῆς Βίβλου, οἷον ἡ τῆς Ἑβραϊκῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπὸ τοῦ Rudolf Kittel καὶ αἱ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ τοῦ Eberh. Nestle ἡ προκειμένη ἐκδοσις ὀφείλεται εἰς τὸν ἐπιφανῆ ἐρευνητὴν τῶν Ο' καὶ καθηγητὴν ἐν Γοττίγγῃ Alfred Rahlfs, γνωστὸν ἐκ τῶν «Ἑβδομηκοντολογικῶν μελετῶν» αὐτοῦ, τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τῆς Γενέσεως (1926), τῆς Ῥούθ (1922) κλπ., ὅστις εἰργάσθη πρὸς τοῦτο ἐπὶ δύο ὅλας δεκαετηρίδας, ἐστηρίχθη δὲ κυρίως ἐπὶ τῶν τριῶν σπουδαιοτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων κωδίκων Συναΐτικοῦ, Βατικανοῦ καὶ Ἀλεξανδρινοῦ καὶ ἐν τισὶ καὶ ἐπὶ πολλῶν χειρογράφων. Λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς ὑφίστης σημασίας τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῶν Ο' διὰ τὴν Βιβλικὴν Ἐπιστήμην καθόλου, ὡς καὶ ὅτι ἡ Γερμανικὴ Ἐπιστήμη ἐστρεφεῖτο μέχρι τοῦδε ἰδίᾳ αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, χρησιμοποιοῦσα ἀγγλικὰς τοιαύτας, δικαιολογεῖται πλήρως ὁ μέγας ἐνθουσιασμός καὶ ἡ συγκίνησις μεθ' ὧν ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἐκδοσις αὕτη, χαρακτηριζομένη ὡς κατόρθωμα τῆς Γερμανικῆς Ἐπιστήμης. Ἡ δὲ συγκίνησις εἶνε τοσοῦτον μᾶλλον μεγαλυτέρα, ὅσῳ ὁ καθηγητὴς Α. Rahlfs, ἐν ᾧ τῇ 1 τοῦ παρελθόντος μηνὸς Ἀπριλίου ὑπέγραψεν ὁ ἴδιος τὸν πρόλογον τοῦ ἔργου του, μετὰ μίαν ἐβδομάδα, ἦτοι τῇ 8 Ἀπριλίου, ἀνηρπάγη ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ θανάτου, καταλιπὼν οὕτω ἡμιτελὲς τὸ ἀνελημμένον μέγα ἔργον.

Διότι ἡ ἐν λόγῳ ἐκδοσις εἶναι κυρίως προωρισμένη πρὸς κοινὴν χρῆσιν. Παραλλήλως πρὸς ταύτην ἡ ἐν Γοττίγγῃ Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν παρασκευάζει ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν μεγάλην κριτικὴν καὶ καὶ πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης πληροῦσαν ἐκδοσὶν τῆς Μεταφράσεως τῶν Ο' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων τριῶν μεγάλων κωδίκων ὡς καὶ πάντων τῶν ὑπαρχόντων καὶ προσειτῶν χειρογράφων τῆς ἑλληνικῆς ΠΑ. Τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου ἐποίησατο ὁ μέγας φιλόλογος ἐν Γοττίγγῃ καὶ ἀνατολιστὴς Paul de Lagarde, συγκεντρώσας μέγα καὶ πολῦτιμον ὕλικόν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1891) ἡ Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γοττίγγης ἀνέθεσεν ἐν ἔτει 1907 τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου εἰς τὸν μαθητὴν τούτου Α. Rahlfs, ὅστις δοθησόμενος ὑπὸ ἐπιτελείῳ ἐξ εἰδικῶν, προήγαγε σημαντικώτατα τὸ ἔργον

τοῦ διδασκάλου, παρὰ τὴν συνεπείᾳ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐπιβράδυναι αὐτοῦ, ἐκδοθέντων Ψαλμῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: Septuaginta societatis scientiarum Göttingensis auctoritate, edidit A. Rahlfs, x. Psalmi cum Odis (1931), ὡς καὶ ὁ τόμος ὑπὸ τὸν τίτλον Mitteilungen de Septuaginta—Unternehmens der Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Ἡδὴ ἀναμένεται νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀντάξιος διάδοχος τοῦ Α. Rahlfs πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ καταλειφθέντος ἡμιτελοῦς ἔργου, οὗτος ἢ ολοκλήρως θεωρεῖται ζήτημα τιμῆς διὰ τὴν Γερμανικὴν Ἐπιστήμην, γνωστοῦ μάλιστα ὄντος ὅτι καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ συντελεῖται ἤδη ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κανταβρυγίας νέα μεγάλη καὶ αὐστηρῶς ἐπιστημονικῇ ἐκδόσει τῆς ἑλληνικῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐκδοθέντων ἤδη τῶν βιβλίων Γένεσις—Χρονικά.

Ἐν Βόννῃ, Μάιος 1935

I. N. ΚΑΡΜΠΗΣ

Ernest Michel, Von der kirchlichen Sendung der Laien. Berlin 1934 σ. 109. 8°.

Ὁ καὶ ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων γνωστὸς καθολικὸς συγγραφεὺς E. Michel διὰ τῆς προκειμένης «Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποστολῆς τῶν λαϊκῶν» μελέτης τοῦ ἐρευνᾶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μετὰ τὸν παγκόσμιον ἰδίᾳ πόλεμον δημιουργηθεῖσάν γενικῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν τὸ φλέγον σήμερον ζήτημα τῆς ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν λαϊκῶν ἀναλήψεως τοῦ «κοσμικοῦ ἀξιώματος» καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ θέμα τοῦ πραγματεύεται ὁ σ. ἐν 11 κεφαλαίοις ὑπὸ τὰς ἐπιγραφάς: Ἡ κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας. Μεταβολαὶ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς δράσεως αὐτῆς. Ἡ κοινωνικὴ ἀποστολὴ αὐτῆς. Ἡ χριστιανικὴ ὑπαρξίς. Ἡ θρησκευτικὴ ἠθικὴ. Τὸ «θασίλειον ἱεράτευμα» κλπ.

Εἶνε τῷ ἔντι πολλῆς προσοχῆς ἄξια ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα κυρίως ἔτη ἀνὰ τὸν Καθολικὸν κόσμον παρατηρουμένη ζωηρὰ κίνησις διὰ τὴν ἐκ τῶν ἔσω βαθμιαίαν ἀνακαίνισιν καὶ ἀναπροσαρμογὴν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ποικιλοτρόπως ἐπιδιώκεται καὶ δὴ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικοκοινωνικῇ ζωῇ καὶ δράσει διὰ τῆς γνωστῆς παρὰ τὸν Ρήνον μονῆς Maria Laach ἀφορμηθείσης καὶ μεταρρυθμιστικῶς δράσεως «λειτουργικῆς κινήσεως» κ.τ.τ. Ὅταν λοιπὸν καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ κληρικοκρατούμενῃ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τοιαύτη τις ἐκλαϊκευτικὴ, οὕτως εἰπεῖν, τάσις διαπιστῶνται, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι θ' ἀπέβαινεν εὐεργετικωτάτῃ παρομοία τις καὶ παρ' ἡμῖν κίνησις, ἀλλ' ἔσωθεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὴν πνοὴν αὐτῆς, ἐφ' ὅσον εἶνε γνωστόν, ὅτι ἀνέκαθεν παρ' ἡμῖν ἀνεγνωρίσθη, ὑπὸ ὀρθόδοξον ἔννοιαν, τὸ «θασίλειον ἱεράτευμα», αἰετοτε δ' ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τοῦ ἱεραρχικοῦ ἔπνεε καὶ τὸ δημοκρατικὸν καὶ φιλελεύθερον πνεῦμα. Τοιαύτην τινα ἐλπίδα παρέχει ἀληθῶς ἡμῖν ἡ τε ἐπωφελῶς ἐπ' ἐσχάτων ὁρῶσα «Ἀποστολικὴ Διακονία», ὡς καὶ ἡ ἐν γένει κοινωνικὴ δράσις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, τηρουμένων βεβαίως τῶν ἀναλογιῶν, ἥτις στρε-

φομένη ὑπὸ σύγχρονον πνεῦμα πρὸς τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον τοῦ βαθύτατα θρησκευόντος Ἑλληνικοῦ λαοῦ θὰ καθίστα ἀναντιρρήτως περιττὴν πᾶσαν περὶ «ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς» ἢ παρομοίας τινὸς κινήσεως σκέψιν.

Ἐν Βόννῃ Μάιος 1935

I. N. KAPMIPHS

Stephan Lösch: *Deitas Jesu und Antike Apotheose. Ein Beitrag zur Exegese und Religionsgeschichte*, Rottenburg. Bader'sche Verlagsbuchhandlung. 1933. S. XV+136.

Ὁ παρὰ τῇ καθολικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης καθηγητῆς τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς καὶ τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς φιλολογίας κ. Lösch εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ δώσῃ ἀντίτυπον τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου του. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου ἐπανειλημμένως ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἀκούσωμεν καὶ δὴ ἐν καθηγητικαῖς παραδόσεσι, διότι ὁμολογουμένως προὐκάλεσε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον παρὰ τε τῷ θεολογικῷ καὶ φιλολογικῷ κόσμῳ καὶ λόγῳ, κυρίως δὲ διὰ τοῦτο, τοῦ πραγματευομένου θέματος, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς πρωτοτύπου διαπραγματευσέως του. Ὁ συγγραφεὺς, κράτιστος φιλόλογος, μετὰ ζήλου θαυμαστοῦ παρακολουθῶν πάντα τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐρχομένων εἰς φῶς εὐρημάτων ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ παύρων ἐστήριξε τὰ συμπεράσματά του καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν γλωσσολογικῶν καὶ ἱστορικῶν πηγῶν μὴ παραλείπομένων μηδ' αὐτῶν τῶν νεωτέρων. Ὡς σημειωθῇ παρεμπιπτόντως, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ «περὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ ζητήματος θέσεως τοῦ Αὐτοκράτορος Τιβερίου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ» ἐπωφελεῖται καὶ τῆς ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου Ἀκαδημαϊκοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Κουγέα, τῆς δημοσιευθείσης κατὰ τὸ ἔτος 1928 ἐν τῇ περιοδικῇ «Ἑλληνικά» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπιγραφικαὶ ἐκ Γυθείου συμβολαὶ κλπ.»

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι μετὰ ποίας τινος δυσκολίας ἡδυνήθημεν νὰ παρακολουθήσωμεν ὀρισμένας σκέψεις τοῦ συγγραφέως, διότι αὗται, ἐὰν δὲν λάδωμεν ὑπ' ὅψιν τὴν ἀναφορὰν των ἐπὶ ἀδράς θεολογικῆς ἐπιχειρηματολογίας, λίαν ἐλκυστικῆς διὰ τὸν θεολόγον ἀναγνώστην, προὔποθέτουσι πρὸς τὴν πλήρη παρακολούθησιν των ἀρτιώτατον φιλολογικὸν καταρτισμόν, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, εἰδικωτέραν ἐνασχόλησιν πρὸς τὰ γλωσσολογικὰ ζητήματα. Παρὰ τοῦτο δὲν νομίζομεν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ σημειωθῶσιν ἐνταῦθα ἀδρομερεῖς τινες γραμμαὶ ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος ταύτης ἐργασίας.

Ὁ σ. εὐρίσκεται πρὸ τοῦ προβλήματος, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐκ τῶν παρὰ τῇ ἐλληνορωμαϊκῇ κυρίως ἐποχῇ ἀποθεώσεων τῶν αὐτοκρατόρων δύναται τις νὰ ἀρνηθῇ ἢ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πίστιν ἐπὶ τὴν θεϊκὴν ιδιότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀποθέωσις τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ ἀποκληθέντος, ὡς γνωστόν, «πατὴρ τῆς πατρίδος καὶ σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος» ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον ἱστορικὸν γεγονός, ἀναγόμενον ἄλλως τε εἰς ἀρχαιοτάτην ἀνατολικὴν συνήθειαν παρὰ τοῖς φυλάρχοις καὶ διαφόροις τῶν λαῶν ἀρχηγοῖς. Παρὰ

δὲ τὸ ἀναμφισβήτητον ἐπίσης γεγονός, ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἀπέκρουον τὸν θεϊκὸν τίτλον, οἱ τύποι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους εἰς ὠρισμένας μάλιστα περιπτώσεις ἐνεφανίζετο ἡ λατρεία τῶν ἀποθεοσιμμένων προσώπων καὶ δὴ ἀπὸ ἀπόψεως φρασεολογίας ἐν ποιήμασι καὶ ὕμνοις πρὸς τιμὴν των συντιθεμένοις ἀποτελοῦσι τρανδᾶτα μαρτύρια περὶ τοῦ μέχρι παραλογισμοῦ ἐξικνουμένου φαινομένου. Ἀρκετὸν θὰ ᾔητο, ἐὰν ἐνεθυμούμεθα τοῦ πρὸς Δομιτιανὸν ὕμνου, ἐνθα ὁ ποιητὴς ἀποκαλεῖ τοῦτον «Θεόν», «τὸν μέγαν Θεόν», «τὸν Κύριον τῆς γῆς», «Θεὸν τῶν πάντων» κλπ.

Ὡς βάσις τῆς αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος τίθεται ἡ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (12,20-23) διήγησις περὶ τοῦ ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης Ἡρώδου Ἀγρίππα καὶ τοῦ φοβεροῦ τέλους του. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ δήματος δημηγορίαν του ὁ δῆμος ἐπεφώνει: «Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου». Αἱ χαρακτηριστικώταται τῇ ὄντι λεπτομέρειαι τῆς διηγέσεως ταύτης τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ ἐξετάζονται μετὰ κριτικότητος ἀπαραμίλλου, μαρτυρούσης πλήρη κατοχὴν τῶν φιλολογικῶν πηγῶν πρὸ παντός ἐν τῇ χρονικῇ καὶ θρησκευτικῇ συναφείᾳ των. Ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐν τοῖς ὀλίγοις τούτοις στίχοις τῶν Πράξεων παρὰ τὰς ὄντως ἐκκλησιαστικὰς συνηχῆσεις ἐν ἐξωχριστιανικοῖς κειμένοις καὶ δὴ ἐπὶ τῶν συχνότατα ἀπαντισθῶν ἐκφράσεων «θεία φωνή», «ιερά φωνή», ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐν ταῖς παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ διηγέσει περὶ Νέρωνος καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Ἰωάννου, ὡς παρὰ τινων (ἐν ὑποσημειώσει τῆς σελ. 35 ἀναφέρονται οὗτοι) ἐπὶ τῇ θάσει τῶν χωρίων 13,1 κ. ἐ., 14,9 καὶ 20,4 ὑπεστηρίχθη, ἀπαντᾶται τὸ ἀρχαιότατον μνημεῖον τῆς συγκρούσεως τοῦ νεαροῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν τῶν κυριάρχων. Πείθεται δὲ τις συγχρόνως, ὅτι οὐδεμία συνδετικὴ γραμμὴ ὁδηγεῖ ἀπὸ τῆς ἀπνευμονισμένης πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας ἢ ἄλλους λατρείας εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ἥτις εἶναι ἡ πραγματικὴ ἡ ἀσχετος πρὸς οἰουδήποτε τοιοῦτου εἶδους συνδυασμὸν, διότι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» (Ἰω. 1,14).

Οὐδέποτε Ἰσραηλῆτις τις βασιλεὺς ἢ ἄρχων ὠνόμασεν ἑαυτὸν Θεόν, οὐδέποτε δὲ ὁ Ἰουδαϊκὸς ὄχλος ἐσκέφθη περὶ θεοποίησεως μεγάλου τινὸς ἀρχοντός του Ἐπομένως ἑλλείπει ἐν τῇ πρώτῃ χριστιανικῇ κοινότητι πᾶσα προϋπόθεσις πρὸς θεοποίησιν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς τοιαύτης. Χαρακτηριστικῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ (28,2) πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς Τύρου «σὺ δὲ εἰ ἄνθρωπος καὶ οὐ Θεός». Παραδόξως δὲν εὕρισκομεν δεόντως διαπλατουμένην συνοχὴν πρὸς τὰ παρὰ Ματθαῖον 27,40 κ. ἐ., Λουκᾶ 22,70 καὶ δὴ τῷ Ἰωάννῃ 19,7, ἐνῷ μετὰ δεξιotechνίας παρεισάγεται ἡ συσχέτισις καὶ ἐξέτασις τοῦ χωρίου τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς (2,6).

Οὐχὶ ὀλιγώτερον σαφὴς καθίσταται ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ συγ-

γραφῆς καὶ ἐκ τῆς διαπιστώσεως τοῦ γεγονότος, ὅτι καὶ παρὰ τῷ Ἑλληνορωμαϊκῷ κόσμῳ καὶ δὴ τοῖς ἀνωτέροις κοινωνικοῖς στρώμασι παρατηρεῖτο ἀντίδρασις κατὰ τῆς θεοποιήσεως τοῦ ζῶντος ἢ ἤδη ἀποθανόντος αὐτοκράτορος, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου. Καὶ θὰ ἤρκει νὰ ἐνθυμηθῇ τις τοῦ Τιβερίου μὴ δεχομένου, ὡς γνωστόν, τὸν θεϊκὸν τίτλον, διότι, ὡς ἔλεγεν, «εἶναι θνητὸς ἄνθρωπος μετ' ἀνθρωπίνων καθηκόντων». Εὐρίσκομεν πολὺ ὀρθοτάτην τὴν ἀπόφασιν τοῦ συγγραφέως, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ εὐρίσκετο τις ἐν πληρεστέρᾳ συνεπείᾳ, ἐὰν διέβλεπε τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τῆς πράξεως ἢ κυριολεκτικώτερον εἰπεῖν, τὸν θρησκευτικὸν λατρευτικὸν τύπον, τὸν ἀνακύψαντα ἐκ πολιτικῶν ἐλατηρίων.

Τὴν σύγκρουσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀποθέωσιν εὐρίσκει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐν ἑτέρᾳ διηγῆσει τῶν Πράξεων τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (14, 11 κ. ἐ.) ἐνθα ὁ λόγος περὶ τῶν συμβάντων ἐν Αὐστρίῳ τῆς Λυκαονίας κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα. Οἱ ὄχλοι ἀπεικάλουν τὸν Βαρνάβαν Δία καὶ τὸν Παῦλον Ἑρμῆν, ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς . . . ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. Οἱ Ἀπόστολοι διέρρηξαν τὰ ἱμάτιά των «κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν», ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον κρᾶζοντες . . . καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι . . . Καὶ ὅμως ἡ ἰδία Ἑκκλησία, οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι περὶ τοῦ Κυρίου προκειμένου ἐκήρυττον μετὰ δυνάμεως καὶ πίστεως ζωῆς τὴν θεϊκὴν υἱότητά Του καὶ γινώσκοντες, ὅτι «οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου» ὡμολόγουν πρὸ «φρυαττόντων ἑθνῶν» καὶ «συναγομένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀρχόντων» καὶ πρὸ πάσης τῆς κτίσεως Τοῦτου ὡς τὸν «αἰετῶντα Θεόν».

Ἐξαιρετικὸν προκαλοῦσιν ἐπίσης ἐνδιαφέρον ἡ ἐξονυχιστικὴ καὶ δὴ ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως ἐξέτασις τῶν χωρίων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ, πρὸς τὰς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου περὶ ἑαυτοῦ, πρὸς τὴν συνάντησιν τοῦ Κυρίου μετὰ τοῦ δαιμονιζομένου ὡς καὶ πρὸς τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον ὁ σ. δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπαισέλθῃ εἰς τὰς ἀτελευτήτους θεολογικὰς τοῦ ζητήματος συζητήσεις καὶ δὴ ὑπερμαχῶν τῶν καθολικῶν θεωρολογιῶν, ἀφ' ὧν ἄλλος εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ καὶ ἀπὸ τούτου φροντίζει ἐπιμελῶς νὰ μὴ ἀπομακρύνηται.

Ἄνευ καὶ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ θὰ ἐθεωροῦμεν ὑποχρέωσίν μας νὰ προσθέσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν τόσῳ εὐφημον κριτικὴν τοῦ ἔργου ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὁμολογιῶν τῆς Δύσεως καὶ τὴν ἡμετέραν μαρτυρίαν, ὅτι ὄντως ἡ ἐργασία αὕτη ἐπιτυχέσασα τοῦ σκοποῦ της συντελεῖ καὶ αὕτη, ὅπως κρατύνῃ τὴν πίστιν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, τὸν μόνον «δεῖ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν» ζήσαντα Θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν μόνον μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἀξία πολλῆς προσοχῆς σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ λογιω-

τάτου καὶ ἀκαμάτου συγγραφέως, ὅπως μὴ ἀπομακρύνῃται τοῦ καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρος τῆς ἐρεῦνης, ὃ γεγονὸς ὀφείλεται καὶ ἡ ὑπερομολογιακὴ ἐμφάνισις τοῦ ἔργου. Τελευταῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαρθῇ ἡ ὅλως ἀξέπαινος φροντίς περὶ συγκεντρώσεως πλήρους μετὰ παραδειγματικῆς συστηματικότητος παρατεθείσης βιβλιογραφίας τοῦ ἐξετασθέντος θέματος.

Ἐν Τυβίγγῃ

Ι. Α. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ

Κωνσταντίνου Καλλινίκου Μ. Οἰκονόμου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Παροιμίαι Σολομώντος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1933.

Τοῦ αὐτοῦ: Ὑπόμνημα εἰς τὰς παροιμίας Σολομώντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1934.

Ἀμφότερα ταῦτα τὰ πονήματα τοῦ Αἰδου Κωνσταντίνου Καλλινίκου συνέχονται πρὸς ἄλληλα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὰ Προλεγόμενα εἰς τὰς Παροιμίας Σολομώντος καὶ τὸ κεῖμενον αὐτῶν κατὰ τοὺς Ο', καὶ τὸ Ἑβραϊκόν. Ἐν τοῖς προλεγόμενοις μετὰ τινα γενικά περὶ παροιμίας καὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις παροιμιακῆς παραγωγῆς ἐξετάζεται εἰσαγωγικῶς τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, εἰτα δ' ἐκτίθεται ἡ ἰδεολογία τοῦ βιβλίου καὶ ἡ γνησιότης αὐτοῦ καὶ παρατίθενται αἱ ἀντιρρήσεις τῶν κριτικῶν. Ὡσαύτως ἐξετάζεται ἡ θέσις τοῦ βιβλίου τῶν Παροιμιῶν ἐν τῷ Κανόνι τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ συγκρίνεται τὸ κεῖμενον τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' πρὸς τὸ Ἑβραϊκόν τῆς μασσώρας καὶ ὑποδεικνύονται αἱ μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσαι διαφοραί. Τέλος ἀναγράφονται τὰ κεῖμενα καὶ τὰ φιλολογικὰ κεῖμενα, τὰ σχετικὰ πρὸς τὸ βιβλίον καὶ παρατίθεται τὸ κεῖμενον αὐτοῦ κατὰ τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' καὶ τὸ Ἑβραϊκόν.

Μετὰ τοιαύτην ἐπιμελημένην καὶ λίαν ἐμπειριστατωμένην εἰσαγωγικὴν ἐργασίαν ὁ σ. ἐφιλοπόνησε τὸ β' τεῖχος τῆς πολυτίμου ταύτης συγγραφῆς. ὅπερ περιέχει ἐρμηνείαν κατὰ στίχους διὰ φιλολογικῶν καὶ πρακτικῶν σημειώσεων. Ἐχὼν ὡς βάσιν τὸ Ἑβραϊκόν κεῖμενον καὶ αὐτὸ κρατῶν ὡς μίτον, ἀνὰ πᾶν βῆμα διηυθένησε πολλὰ σκοτεινὰ μέρη τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου. Παρέθηκε δαψιλῇ χωρία ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων, πρὸς διαφώτισιν τοῦ νοήματος τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, ταυτοχρόνως δὲ συμπροέλεβε πολλὰ σολομονεῖα ἀξιώματα πρὸς παρόμοια τοιαῦτα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, συνέκρινε δὲ καὶ ἕτερα καὶ πρὸς παροιμίας κυκλοφοροῦσας παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. Οὕτω δὲ ὁ ἀκαταπόνητος συγγραφεὺς ἀπῆρτισε μοναδικον εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἐρμηνευτικῶν Ὑπομνήμα εἰς ἐν τῶν μάλλον δυσερμηνευτῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἡ διακρίνουσα τὸν σ. γλαφυρότης τοῦ ὅπου ἐπανθεῖ καὶ ἐν τῇ ἀνεκτιμήτῃ ταύτῃ ἐργασίᾳ αὐτοῦ.

Ἰ. Συκοντεῖ, Σίμος Μενάρδος Ἀθήναι 1933. Βιογραφία, χαρακτηρισμοὶ καὶ κλήρης ἀναπαράστασις τῆς δράσεως τοῦ προῶως ἐκλιπόντος τὸν β.α. Ἀκαδημαϊκοῦ Σίμου Μενάρδου (†23 Ἰουλίου 1933), μετ' ἀναγραφῆς τῶν ἔργων καὶ δημοσιευμάτων αὐτοῦ.

Εὐγενίου Μιχαηλίδου, Καθηγητοῦ, Εὐτύχιος Ἀλεξανδρείας (807—940) Ἀλεξανδρεία 1934.—Ἀριστος γνώστης τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης φιλολογίας ὁ Καθηγητὴς καὶ Διευθυντὴς τοῦ Ἑκκλησιαστικοῦ Φάρου κ. Εὐγενίου Μιχαηλίδου, ἦτο ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ ἐξετάσῃ δι' εἰδικῆς μονογραφίας τὰ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρείας Εὐτύχιον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν. Μετὰ λεπτομερεῖς βιογραφικὰς πληροφορίες, ὁ Εὐτύχιος ἐξετάζεται ὡς χρονολόγος, ὡς θεολόγος, ὡς ἐθνάρχης, ἐμφανιζόμενος εἰς τὰς σελίδας τῆς καλλίστης ταύτης μονογραφίας ἔξοχος κατὰ πάντα. Ὁ φιλοπονώτατος συγγραφεὺς ἐκτιθέμενος ἐν τέλει τὰ τῆς πνευματικῆς κληρονομίας τοῦ Εὐτυχίου ἐξετάζει εἰδικώτερον τὴν χρονολογίαν αὐτοῦ, τὰ Ἀπολογητικά καὶ τὰ Ἱατρικά ἔργα, διότι πρὸ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸ Πατριαρχικόν ἀξίωμα ὁ Εὐτύχιος

ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ. Ἡ ἐπιμελημένη αὕτη ἐπιστημονικὴ καὶ κριτικὴ ἔρευνα τοῦ κ. Μιχαηλίδου περὶ τοῦ Εὐτυχίου, μετὰ πολλοῦ τοῦ μόχθου διεξαχθεῖσα, διεφώτισε τὰ κατ' αὐτὸν ἐπὶ τῇ βάσει πάντων τῶν ἐκ τῶν πηγῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν δεδομένων καίτοι δὲ ἐν ταῖς πηγαῖς ὑπάρχουσι κενὰ τινα, ἐν τοῖς παρὰ τὴν πληρῆς καὶ ἀντία εἰκῶν τοῦ διασήμου ἐκείνου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

Γενναδίου Ἀγαπατζόγλου Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείων, *Τὰ ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ ἔναντι τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐν ΚΠόλει 1931*.—Γενικὴ ἐπισκόπησις τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς ἐμorfώθη καὶ ἀνεπτύχθη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἀναγραφὴ τῶν γεγονότων δι' ὧν ἐξεδηλώθη ἡ ὑπέροχος θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ καθόλου Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ δι' ὧν ἀνεγνωρίσθη αὕτη ὑπὸ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν.

Δημητρίου Σ. Μπαλάνου, ὁ Διονύσιος Σολωμός καὶ τὰ μεγάλα ἰδανικά, Ἀθήναι 1934. Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν τῶν Καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς Ζάκυνθον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὁ κ. Μπαλάνος ἀπήγγειλε διάλεξιν ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος. Μετὰ γενικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ καὶ τῶν πνευματικῶν ἐπιδράσεων, ὑφ' οὗτος εὐρέθη, ἐκτίθεται ἡ θρησκευτικότης καὶ ἡ φιλόχριστος ἀντίληψις αὐτοῦ, ἡ ζωηρὰ πίστις καὶ ἡ εὐλάβεια αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἰδεολογία. Ἰδιαίτερος ἐξαιρεται ἡ φιλοπατρία τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ Διονύσιος Σολωμός, ἐπιλέγει ὁ κ. Μπαλάνος, εἶναι ὄχι μόνον ὁ μέγας ποιητὴς ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας διδάσκαλος, ὁ διδάσκων ἡμᾶς τὴν ἴδον, τὴν ἀγούσαν πρὸς τὸ ὅραϊον, τὸ ὑψηλόν, τὸ ὀληθές, πρὸς τὰ μεγάλα καὶ εὐγενῆ ἰδανικά, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπέβλεπε μὲ «παντ' ἀνοιχτά, πάντ' ἀγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς».

Μανουὴλ Γεδεών, Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου Ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας, Ἐν Ἀθήναις 1934.—Ὁ λόγος περὶ τῶν κατὰ τὴν 1714—1730 ἐκ Λέρου καταγομένων Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας Γενναδίου, Γερασίου, Μεθοδίου, Μελετίου καὶ Ἰγνατίου. Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν κατ' αὐτοὺς ὁ κ. Γεδεών παρατίθησι καὶ τινα ἀνέκδοτα κείμενα.

Γεωργίου Σωτηρίου, Ἡ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου, ψηφιδωτὴ φορητὴ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ ΚΠόλεως. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8, 1933, σ. 359.—Ἡ εἰκὼν αὕτη εὐρεται ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Πατριαρχείου ΚΠ. τὸ πρῶτον δὲ ὁ κ. Σωτηρίου ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς αὐτήν, διότι μέχρι τοῦδε ἦτο κεκαλυμμένη δι' ἐπαργύρου ἐπενδύσεως, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ εἰκονιζόμενα πρόσωπα ἦσαν δυσδιάκριτα καὶ ἀμαυρὰ ὑπὸ παχὺ στρώμα βερνικίου. Ὁ κ. Σωτηρίου φρονεῖ ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 16 αἰῶνος, ἀνῆκε δὲ εἰς τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, ὅστις ἐπὶ 180 ἔτη ἐχορημάτισε Πατριαρχικὸς ναός. Ὅτε δὲ οὗτος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων (1586) μετηνέχθη ἡ εἰκὼν εἰς τὸν νῦν Πατριαρχικὸν ναόν. Ὁ κ. Σωτηρίου παρέχει λεπτομερὴ περιγραφὴν τῶν εἰκονιζομένων προσώπων καὶ ὑποδεικνύει τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῆς ἀξίαν.

Τιμοθέου πρ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιολεῖας, Ἡ ἑνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ μάρτυρες τῆς ἀληθείας κληρικοὶ τῶν δευτέρων αἰώνων. Ἐν Ἀθήναις 1934. Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀκέραιας καὶ ὁδηγίαι ἐπ' αὐτῆς. Ἐν τέλει εἰδικὸς λόγος περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπερ ἐπισκέφθη ὁ συγγραφεὺς.

Εὐαγγέλιον Ι. Σαβράκη. Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῶν Ἰωαννίνων (Ἐκ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν») Ἐν Ἰωαννίνοις 1932. Ἐμπερισταμένη μελέτη περὶ τῶν Μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων Κλήμεντος

(1680—1714) Ἰωακείμ (1835—38, 1840—45) τοῦ μετὰ ταῦτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (1845—1860) καὶ ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωαννίνων Ἰωαννικίου (1845—1854).

Χρυσαστόμου Τσίτση, Τρεῖς μεγάλοι Διδάσκαλοι τοῦ Γένους Ἀναστάσιος Γόργιος, Χρυσάνθος Αἰτωλός, Φραγκίσκος Κόκκος, Ἐν Ἀθήναις 1934. Συνοπτικὴ ἀλλ' ἐπιμελής ἐκθεσις τῆς δράσεως τῶν τριῶν τούτων Διδασκάλων τοῦ Γένους.

Σοφίας Ἰ. Δοανίδου Ἡ παραίτησις Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος ἀπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Ἀνέκδοτον Ἀπολογητικὸν ποίημα (Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Ἑλληνικῶν») Ἐν Ἀθήναις 1934. Ὁ Νικόλαος δ' Μουζάλης πρὶν ἢ ἐκλεγεῖ Πατριάρχης ΚΠ. (1147—1151) ἐχημάτισε Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, θερμῶς ὑπὸ τούτου παρακληθεὶς. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ εὐθεδὲς πρὸ οἰκτρῆς καταστάσεως τῆς νήσου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Πρὸς δικαιολογίαν τῆς παραίτησέως τοῦ συνέταξε τὸ ἀνωτέρω ἀπολογητικὸν ποίημα, ὅπερ περιέχει πολυτίμους ἐνδείξεις περὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῆς Κύπρου κατὰ τὸν 11. αἰῶνα. Ἡ ἐλλόγιμος ἐκδότης τοῦ ποιήματος ἐπισυνήψε σπουδαίας ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις εἰς τὸ ποίημα. Ἀλλὰ δυστυχῶς τοῦτο ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν λεκτικῶν σφαλμάτων ὅς ἀπέδειξεν ὁ Καθηγητὴς κ. Ε. Πετρόπουλος ἐν τῇ περιόδ. «Ἀκαδημία», τευχ. Α. Ἀθήναι 1935, σ. 41 ἐξ.

Βασιλείου Ἰωαννίδου, ὁ Ἀπ. Παῦλος καὶ οἱ Στωϊκοὶ Φιλόσοφοι. Αἱ ἰδέαι αὐτῶν περὶ Θείου προορισμοῦ καὶ περὶ ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1934.—Ἐν τῇ ἐκτενεῖ ταύτῃ καὶ ἐπιστημονικῶς συντεταγμένῃ πραγματείᾳ ἦτις ἀρχικῶς ὑπεβλήθη ὡς ἐναίσιμος Διατριβὴ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ὁξφόρδης, ὁ σ. ἐξετάζει τὰς σχέσεις τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀπ. Παύλου πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν φιλοσοφίαν, πρὸς ἣν παρουσιάζει μεγάλας ὁμοιότητας. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸ περιμάχητον καὶ γενικώτερον πρόβλημα τῶν σχέσεων Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ Χριστιανισμοῦ, ὅπερ πολλὰ πολλὰκις πάλαι τε καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἠρσύνησαν εἰς διάφορα καταλήξαντες συμπεράσματα. Ὁ σ. δι' ἀντικειμενικῆς ἐρευνῆς τῶν δύο κυριαδικῶν ζητημάτων, περὶ Θείου προορισμοῦ καὶ περὶ ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καταδεικνύει τὴν πραγματικὴν καὶ ἀληθῆ σχέσιν τῆς τοῦ Ἀποστόλου πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν διδασκαλίαν.

Ἐκτίθησι πρῶτον τὴν διδασκαλίαν τῶν Στωϊκῶν περὶ Εἰμαρμένης ἐν σχέσει πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, εἰτα δὲ τὴν τοῦ Παύλου περὶ Θείου προορισμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων. Ἐκ τῆς ἀντιβολῆς ἀμφοτέρων τῶν διδασκαλιῶν προκύπτει ἡ ριζικὴ μεταξὺ αὐτῶν ἀντίθεσις. Ἡ Εἰμαρμένη παρὰ τοῖς Στωϊκοῖς παρίστατο μᾶλλον ὡς τυφλὴ τις δύναμις, ἐνῷ ὁ Θεὸς προορισμὸς κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον συγκεντροῦται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Λυτρωτοῦ. Οἱ Στωϊκοὶ προβάλλοντες τὸ ἰδεῶδες, ἐδίδασκον δι' ὁ ἀνθρώπος δι' ἰδίων δυνάμεων ἠδύνατο νὰ καταφθάσῃ αὐτό, ἐνῷ ὁ Παῦλος προβάλλων τὸν Χριστόν ὡς ἰδεῶδες ἐδίδασκον δι' αὐτοῦ δυνάμεθαι νὰ καταφθάσωμεν καὶ νὰ ὑψωθῶμεν πρὸς αὐτό. Οἱ Στωϊκοὶ παραγωγίζοντες τὴν διαφθορὰν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐζήτουν νὰ ἐξυψωθῶσι πρὸς τὴν τελειότητα, τὴν ὅλος ἀνέφικτον, ἐνῷ ὁ Παῦλος ἀπῆτει παρ' ἐκάστου ἀνθρώπου πρῶτον βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἁμαρτωλότητος καὶ ἔπειτα τὴν διὰ τῆς μετανοίας ἐξύψωσιν καὶ ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν Λυτρωτήν. Οἱ Στωϊκοὶ ἐζήρτουν τὴν ἠθικὴν τελείωσιν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων λόγων, ἀλλ' ὁ Παῦλος εἶχε πάντοτε τὰ βλέμματα αὐτοῦ ἐστραμμένα πρὸς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν αἱ βαθεῖαι καὶ ριζικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου καὶ τῶν Στωϊκῶν.

Ἐν τέλει τῆς πραγματείας ὁ σ. παραλληλίζει τὴν γλῶσσαν τοῦ Παύλου

πρὸς τὴν τῶν Στωϊκῶν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἰδεῶν περὶ τοῦ θεοῦ προσορισμοῦ. Ἡ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης εἶναι καταφανής διότι ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς διδασκαλίας Του τὴν Κοινὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἣν καὶ οἱ Στωϊκοὶ μετεχειρίζοντο. Ἡδυνήθη δὲ νὰ διατυπώσῃ τὰς ὑψίστας ἐν τῇ Θεολογίᾳ καὶ Ἠθικῇ ἰδέας μετὰ μεγίστης πλαστικῆς δυνάμεως, προσδίδων εἰς τοὺς ὅρους καὶ τὰς λέξεις ἰδίαν πολλάκις σημασίαν ἀσυνήθη εἰς ἄλλους συγγραφεῖς μεταχειριζομένους τὴν Κοινήν. Ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τούτῳ τὸ λεχθὲν ἤδη si duo dicunt idem non est idem. Ὁ Παῦλος θεοπνεύστως ἐκθέτων τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἔχει καὶ ἐν τῇ γλῶσσῃ καὶ ἐν τῇ ἡφεί μεγάλην ἰδιορρυθμίαν καὶ πρωτοτυπίαν.

Τοιοῦτο τὸ περιεχόμενον τῆς ἀξίας πάσης πραγματείας ταύτης. Ὁ σ. εἶχεν ὑπ' ὄψει τὰς πηγὰς καὶ τὴν πλουσιωτάτην φιλολογίαν τοῦ ζητήματος. Δυστυχῶς δὲν ἡβυνήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς ἀληθῶς ἀνεκτιμήτους ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ ὁσίου ὀρθοδόξου Θεολόγου Καθηγητοῦ νῦν ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Σόφιας κ. Νικολάου Γλουμπάκοβσκη. Παρὰ τοῦτο ἡ πραγματεία τοῦ κ. Βασιλείου, πρώτη παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ σπουδαιωτάτου τούτου θέματος, εἶναι ἀρτία ἐργασία, ἐπιστημονικῶς αὐτὸ ἐρευνῶσα.

Ἡλία Π. Μηνιάτη, Λειτουργικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις 1934.—Ἐγκυκλιζόμενον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἐγχειρίδιον Λειτουργικῆς διὰ μαθητὰς.

Douchan Jaksits, Βίος καὶ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἐν Σρέμσκυ—Κάρλοβτσι 1934 (σερβιστί). Ὁ Πρωτοερεὺς Δουσαν Γιάνκοιτς γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων σπουδαίων συγγραφεῶν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἐκτίθηται δι' ὀλίγων τὸν βίον καὶ τὴν δράσιν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν πηγῶν (κεφ. 1—5) διὰ μακρῶν δὲ τὴν ἡθικὴν καὶ τὴν δογματικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν (Παρ. β'. κεφ. 1—6). Βαθεῖα γνώσις τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας κατέστησε δυνατόν εἰς τὸν ὀρθόδοξον Σέρβον κληρικόν νὰ ἐκθέσῃ ἐμπεριστατωμένως καὶ ἐπακριβῶς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ.

Δημητρίου Σ. Μπαλάνου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκοῦ Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Εὐσεβίου (ἀνατύποις ἐκ τοῦ εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου τόμου). Ἐν Ἀθήναις 1934.—Ὁ κ. Μπαλάνος ἀποδεικνύει ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ τὸ ἀβίσιμον τῶν ἀνάκαθεν διατυπωθεισῶν κατὰ τὸ ἐκκλησι. ἱστορικοῦ Εὐσεβίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἐπικρίσεων. Κατὰ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἐρεῦνης ὁ κ. Μπαλάνος θεωρεῖ ἀστήρικτον τὴν ἐπὶ Ἀρειανισμῷ κατηγορίαν κατὰ τοῦ Εὐσεβίου, διότι οὐδέποτε οὗτος ἐφρόνησε τὰ τοῦ Ἀρείου. Ἐχων ἤδη πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἀρειανικῆς ἑριδος ἀποκεκρυσταλλωμένης χριστολογικᾶς ἀντιλήψεως δὲν διεμόρφωσεν ἡ μετέβαλεν αὐτὰς ὑπὸ ἀρειανικῇ ἐπίδρῳσιν καὶ οὐδέποτε προσῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Παρεξηγήθησαν ὁμῶς ὡρισμένοι αὐτοῦ ἐνέργειαι καὶ δι' ἡ ἀντίθεσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Μ. Ἀθανάσιον Ἀλεξανδρείας, ἣν ἐξεδήλωσαν καὶ ἄλλοι μὴ φρονούντες καὶ τοῦ Ἀρείου.

Ἀρχιμ. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν Ἀκολουθίαις Προκειμένων καὶ Ἀλληλουαρίων, Ἐν Ἀθήναις (ἀνατύποις ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας) 1934. — Ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ λειτουργικῇ μελέτῃ ἐξετάζεται ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀρχιμ. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου ἡ ἐννοία τῶν λεγομένων Προκειμένων ἢ Ἀλληλουαρίων, τῶν βραχείων δηλονότι ὕμνων, τῶν ἐκ ψαλμικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στίχων συνσταμένων. Ταῦτα καλοῦνται «Προκείμενα» διότι προτάσσονται αὐτῶν ἡ λέξις «Προκείμενον» ἢ «Ἀλληλουάρια» ἐκ τῆς λέξεως Ἀλληλούϊα. Ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῶν ὕμνων τούτων, οἵτινες ὡς νῦν διεσώθησαν εἶναι ἀπλᾶι περιλήψεις τῶν μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς

Ἁγίας Γραφῆς ἀναγνωσμάτων παρεμβαλλομένων ὕμνων καὶ ψαλμῶν. Ἡ σύντηξις αὐτῇ ὀφείλεται εἰς διαφόρους λόγους σχετικούς πρὸς τὴν διαρρυθμίαν τῆς τελείης τῆς θείας Λειτουργίας καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς ὑμολογίας. Ἡ ἐννοια τοῦ ὅρου «Προκείμενον» ἠρμηνεύθη ὑπὸ τινων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνιστικῇ, ἀλλ' ἀκριβέστερον δύναται νὰ καθορισθῇ ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ πρὸ τοῦ ὕμνου, ἐπομένως : «Προκείμενον ἄσμα».

Ἀρχιμ. Καλλίστου Μηλιαρά, Ἱστορικὴ μελέτη περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτός. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1931. Δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν «Νέᾳ Σιών» Ἱεροσολύμων ἡ μελέτη αὕτη πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Ἁγίου Φωτός ἐπὶ τοῦ Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. Ὁ φιλοπονῶτατος συγγραφεὺς ἐκτίθησι πρῶτον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν τὴν ἱστορίαν τῆς τελείης, εἰτα δὲ περιγράφει πῶς νῦν αὕτη τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Μ. Σαββάτου.

N. Gloubokónsky, Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Παύλου κατὰ τὴν προέλευσιν αὐτοῦ καὶ τὸ περιεχόμενον, Ἐξηγητικαὶ καὶ δογματικαὶ Μελέται (ῥωσιστί), Σόφια 1934.—Ὁ διαπρεπὴς ῥώσος Καθηγητὴς, οὐνις καὶ ἐν ἀνωτέρῳ ἐμνημονεύσαμεν, κ. Νικόλαος Γλουμπάκοβσκι, ἐκτός τῶν προηγουμένων μελῶν τοῦ Ἀπ. Παύλου μελετῶν του, ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μικρᾷ πραγματείᾳ, δημοσιευθεῖσῃ τὸ πρῶτον ἐν τῇ Επετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας, ἐξετάζει κυρίως εἰπεῖν τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας. Ἀποδεικνύει τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἰουδαϊκῆς ῥαββινικῆς θεολογίας ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Ἀπολυτρώσεως καὶ τοῦ Ἀυτῶτου—Μεσσία. Ἐκτίθησι τὴν σχέσιν τῆς τοῦ Παύλου διδασκαλίας πρὸς τὰς ἀποκαλυπτικὰς—ἀποκρύφους πηγὰς (Βιβλίον τῆς Σοφίας Σολομώντος καὶ Φίλων), πρὸς τὸν «Συγκρητισμὸν» καὶ κυρίως πρὸς τὴν Στωικὴν «Διατριβὴν» καὶ παριστᾷ τὴν θεμελιώδη ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου. Ἐφεξῆς ἐξετάζει τὸ ζήτημα περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστοῦ (Ἐφεσ. 1,21—22) κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου καὶ τὴν ἡθικὴν διδασκαλίαν τούτου ὡς Εὐαγγελίου τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας. (Ἐπιστολὴ πρὸς Γαλάτας), ἀποδεικνύει δὲ ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν ἰουδαϊκῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν παραστάσεων. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἀρνεῖται ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ.

X

Antike und Christentum, Kultur und Religionsgeschichtliche Studien Band IV, Heft 3, Münster 1934.

ὑπὸ τοῦ κ. Alfons Mingana ἐδημοσιεύθησαν ἐν Woodbrooke Studies Vol. V καὶ VI οἱ τὸ πρῶτον ἀνευρεθέντες παρ' αὐτοῦ ἐν συριακῇ μεταφράσει λόγοι «ad Baptizandos» τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας († 429). Τούτων παρέχεται καὶ ἀγγλικὴ μετάφρασις. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχικῶς ἑλληνιστί γραφέντος καὶ ἀπολεσθέντος ἔργου «Ἐξήγησις τῆς πίστεως τῶν 318 πατέρων καὶ τῆς Λειτουργίας».

Ὁμοίως ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλολόγου τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν κ. A. Rucker ἐδημοσιεύθη ἡ μελέτη «Ritus Baptismi et Missae quem descripsit Theodorus ep. Mopsuestenus in sermonibus Catecheticis e versione syriaca ab A. Mingana nuper reperta in linguam latinam translatus, Monasterii, 1933». Παρέχεται λατινικὴ μετάφρασις τῶν χωρίων, αἵτινα περιγράφουσι τὸν ἐκκλησιαστικὸν τύπον τῆς τελείσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Εὐχαριστίας.

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τεύχει τοῦ σπουδαιότατου τούτου περιοδικοῦ γίνεται λόγος περὶ δύο ἐκκλησιαστικῶν ἐθίμων πρὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἁγίου τῆς θείας εὐχαριστίας ὡς καὶ σχετικοῦ πρὸς τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀναδόχου ἐν τῷ Βαπτίσματι.

Περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος τῶν νέων τούτων συγγραμμάτων τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας ἐδημοσίευσεν ἐπίσης κριτικωτάτην μελέτην ἐν «Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde

der älteren Kirche» ὁ ἐν Ῥίγῃ καθηγητὴς κ. R. Abramowski. Δικαίως θεωρεῖ, ὅτι ἡ σημασία τούτων εἶναι ὑπερτέρα τῆς τῶν πρὸ τινος ἐλθόντων εἰς φῶς Μανιχαϊκῶν εὐρημάτων.

Clemens Alexandrinus, herausgegeben im Auftrage der Kirchenväter-Kommission der Preussischen Akademie der Wissenschaften von D. Dr. Otto Stählin, Professor an der Universität Erlangen. Vierter (γεν. 39ος) Band, Register, Teil 1, S. VIII+196. J. C. Hinrichs'scher Verlag, Leipzig. 1934.

Μετὰ μακρὰν διακοπὴν προστίθεται ἤδη εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους τόμους (γενικοὺς 12, 15, 17), τοὺς παρέχοντας τὸ κείμενον τῶν πλήρως διασωθέντων ἔργων καὶ τῶν γνησίων θεωρουμένων ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κλήμεντος, ὁ ἀπὸ πολλοῦ ἀναμενόμενος τέταρτος τόμος περιέχων τοὺς λεξιλογικοὺς πίνακας, τὰ εὐρετήρια κ.λ.π.

Τὸ ἤδη κυκλοφοροῦσαν πρῶτον τμήμα περιέχει: α'. ἐν σελ. 1—59 τὸν πίνακα τῶν παρὰ Κλήμεντι ἀπαντώντων βιβλικῶν καὶ ἑξωβιβλικῶν χωρίων εἰς τέσσαρα μέρη: 1. Παλαιὰ Διαθήκη, 2. Καινὴ Διαθήκη, 3. Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ αἵρετικοὶ συγγραφεῖς συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀποκρύφων καὶ 4. Μὴ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, β'. ἐν σελ. 59—66 εὐρετήριον τῶν μαρτυριῶν καὶ ἀποδεικτικῶν χωρίων, γ'. ἐν σελ. 66—70. πίνακα τῶν ἀρχῶν τῶν ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος προερχομένων ἀποσπασμάτων καὶ παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσι ἀπαντώντων ὡς τοιούτων καὶ δ'. ἐν σελ. 70—96 πίνακα τῶν κυρίων ὀνομάτων.

Τὸ δὲ δευτέρον τμήμα θὰ περιέχῃ κατὰ τὴν ἤδη κυκλοφοροῦσσαν ἀγγελίαν λεπτομερέστατον λεξιλόγιον, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ ἀποθησαυρισθῶσι καὶ πραγματολογικαὶ διεξηγήσεις. Διὰ τοῦτου θὰ διαλευκανθῶσιν ἀσφαλῶς σημαντικώτατα ἢ γλῶσσα καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν Κλημεντικῶν ἔργων εἰς πολλὰ σημεῖα.

Ἀναμφιβόλως διὰ τοῦ τόμου τούτου, ἡ ἀκριβεστάτη σύνταξις καὶ ἐπιμελεστάτη ἐπεξεργασία τοῦ ὁποίου ἀπήτησε καὶ κόπον πολλὸν καὶ χρόνον μακρόν, θὰ ἐφελκύνται ἐκάστοτε ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κλήμεντος πρὸς τὸν λόγιον καὶ εὐσυνειδήτως ἐργασθέντα ἐκδότην καθηγητὴν. Ὁμολογουμένως ἡ ἐκδοσις αὕτη ἦτο λίαν ἀπαραιτήτος.

Byzantion, Revue internationale des Etudes Byzantines, Tome IX, 1934. Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ δημοσιεύεται σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν σελ. 85—170 «Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φιλαρέτου τοῦ ἐλεήμονος» ἐορταζομένου παρὰ τῆς ἡμετέρας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῇ 1ῃ Δεκεμβρίου, ἐπετεῖφ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 789 ἐπισυμβάντος θανάτου του. Παρὰ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον παρατίθεται παρὰ τῶν ἐκδοτῶν Marie-Henriette Fournmy καὶ Maurice Letou πρὸς τῇ ἐκτενεστάτῃ εἰσαγωγῇ καὶ τῷ ἐν τέλει ἐπισυναπτομένῳ καταλόγῳ ὀνομάτων κλπ. καὶ γαλλικῇ μετάφρασις. Ἡ ἐκδοσις αὕτη συμπληροῖ τὰς ἀτελείας τῶν προηγουμένων, περὶ τῶν ὁποίων ἡμιλοῦσιν οἱ ἐκδότες καὶ ἀναμφιβόλως ἐδικαιοῦτο πλήρως, ὅπως περιληφθῇ καὶ ἐν τῇ σειρά τῶν ἐκδόσεων τῶν Βυζαντινῶν μας μνησίων, χάριν τῶν ὁποίων παρέχει τὰς στήλας τοῦ τὸ ἐγκριτότατον τοῦτο περιοδικόν.